

جرایم کارگران اخراجی علیه کارفرمایان

دکتر ایوب میلیکی
 جرم‌شناس و
 استادیار دانشگاه

استخدام کارگر نه تنها در ایران بلکه در سایر کشورهای جهان نیز با محدودیت‌های قانونی مختلفی مواجه است. در سال‌های اخیر ارتکاب جنایت علیه کارفرما توسط کارگران اخراجی یا حتی اتباع بیگانه‌ای که معمولاً به صورت غیرقانونی یا قانونی به کار گمارده می‌شوند، به مجرد قطع همکاری یا در حین کار افزایش یافته است که در این جنایات، مرتکبان اغلب از ابزار مختلفی مانند چاقو، پتک، چکش و نظیر این موارد برای ارتکاب قتل استفاده می‌کنند. از سوی دیگر و به

لحاظ روانشناختی، ریشه این جنایات اغلب به صورت هیجانی و آنی است و بدون طراحی و سبق تصمیم قبلی رخ می‌دهد. به همین دلیل و اغلب اوقات شناسایی متهم یا همدستانان آسان‌تر و مدت زمان دستگیری قاتل کمتر است و متهمان در همان مراحل اولیه تحقیقات به جرم خود اعتراف می‌کنند.

در بسیاری از موارد، اخراج کارگر یا عدم پرداخت حقوق و مطالبات وی، انگیزه اصلی انتقام جویی را در کارگر تقویت و او را به قتل کارفرما یا سرقت و تخریب اموال وی ترغیب می‌کند. این در حالی است که اخراج کارگر در هیچ یک از متون کیفری به عنوان عمل مجرمانه شناخته نشده و در قوانین کار ایران نیز مقرره‌ای به نحو خاص در این زمینه وجود ندارد، کارفرما نیز به دلیل اخراج کارگر خود مجرم به شمار نمی‌رود.

البته در مورد جذب و به کارگیری کارگران خارجی، مقنن (قانونگذار) سختگیری بیشتری اتخاذ کرده است. به طور مثال و به موجب ماده ۱۲۰ قانون کار، اتباع بیگانه نمی‌توانند در ایران مشغول به کار شوند، مگر این که اولاً دارای روادید ورود با حق کار مشخص بوده و ثانیاً مطابق با قوانین و آئین‌نامه‌های مربوطه، پروانه کار دریافت کنند. در تمام موارد اشاره شده، احراز شرایط مندرج در این ماده با هیات فنی اشتغال است.

نکته مهم این که حقوق کارگر ایرانی بدون قرارداد یا بیگانه‌ای که قرارداد یا اسناد هویتی مشخصی نداشته باشد یا مجوز کار دریافت نکرده یا از مجاری قانونی به کشور وارد نشده و اجازه اقامت و کار دریافت نکرده باشد، بیش از دیگران در معرض تضییع حقوق خود قرار می‌گیرد. تبعیض و نابرابری در شرایط استخدام، نظام پرداخت، عدم پوشش‌های بیمه‌ای مناسب و نداشتن امنیت شغلی، معمولاً باعث ایجاد نارضایتی و درگیری با کارفرما و در نهایت طراحی نقشه قتل یا سرقت می‌شود.

در قوانین جزایی ایران، شرایطی برای تحقق جرایم عمومی یا جنایات عمدی یا غیرعمدی پیش‌بینی شده است. در این میان، شخصیت کارگر بودن یا نبودن جانی یا قربانی، تأثیری در ماهیت جرم یا جنایت ارتکابی ندارد و در زمره ارکان متشکله آن تلقی نمی‌شود. در واقع، زمانی که جرم یا قتلی در جامعه اتفاق می‌افتد، فرقی نمی‌کند که این جرم یا قتل از سوی یک کارگر رخ داده باشد یا غیرکارگر. کارگر ایرانی باشد یا اتباع خارجی. در هر صورت، از نظر مجازات و برابر شرع مقدس اسلام سزای قتل عمد قصاص است و در صورتی که اثبات شود فردی مرتکب قتل عمد شده است با تقاضای قصاص از سوی اولیای دم اعدام خواهد شد.

از منظر جرم‌شناسی و آسیب‌شناختی، صرف نظر از این که هر جرمی دارای جهت‌گیری‌های زیستی، روانی و اجتماعی خاص خود است و به طور دقیق نمی‌توان علت خاصی را برای آن معرفی کرد، با این حال به نظر می‌رسد فشارهای اقتصادی، احساس سرخوردگی، احساس بی‌عدالتی، تبعیض و نابرابری قانونی و قضایی که فرد کارگر را از پیگیری حقوق مشروع و قانونی خود در مراجع و ارگان‌های ذیربط ناامید یا ناتوان می‌سازد، یکی از علل اصلی انتقام جویی و اجرای عدالت فردی است. بنابراین معتقدم در برخورد با این پدیده مجرمانه که در سال‌های آینده ممکن است به یک بحران جدی تبدیل شود در کنار به کارگیری اقدامات پیشگیرانه، باید با پیش‌بینی مکانیسم‌های حمایتی اعم از اصلاح قوانین کار یا تسهیل روش‌های احقاق حق و مطالبه حقوق این دسته از کارگران، زمینه‌های ارتکاب جرم و جنایت توسط آنها را خنثی یا محدود ساخت؛ چرا که کارگران در زمره اقشار ضعیف جامعه هستند و این مطلب، آسیب‌پذیری آنها را در قبال ناملایمات زندگی و فشارهای شدید روحی ناشی از اخراج که معمولاً انزوا و سرزنش اطرافیان را نیز به همراه دارد، دو چندان می‌سازد. از این رو، افزایش سطح درآمدی، بهبود وضعیتی معیشتی آنها و ایجاد محدودیت یا ضمانت اجراهای مؤثر قانونی برای کارفرمایان که اجازه ندهد کارگر را تحت هر شرایطی اخراج کنند، می‌تواند از وقوع حوادث جنایی پس از اخراج تا حدود زیادی جلوگیری کند.

جنایت کارگر اخراجی برای ۵۰ هزار تومان

یک کارخانه تولید پوشاک در شهرری در سال ۹۲ نیز شاهد یک جنایت بود. در این جنایت، دوسارق پس از دزدیدن گاوصندوق با نگهبان درگیر شده و او را زیر ضربات مشت خود به قتل رساندند. پلیس در محل جنایت حاضر شد و در اولین قدم، دوربین‌های مدار بسته را مورد بررسی قرار داد و یکی از عاملان جنایت به نام یاسر که کارگر اخراجی این کارخانه بود، شناسایی و دستگیر کرد. او پس از دستگیری، همدست خود جعفر را نیز لو داد. دادگاه هر دو سارق تشکیل شد و یاسر که متهم اصلی این جنایت بود، گفت اخراج شدن از کارخانه، بی پولی و بیکاری باعث شد تا دست به این جنایت بزند. او در اعترافات خود در دادگاه گفت: «چون تمام مسیرهای کارخانه را بلد بودم، موضوع سرقت از کارخانه را با دوستم در میان گذاشتم. به گاوصندوق رسیدیم اما فقط ۵۰ هزار تومان پیدا کردیم. همه چیز داشت خوب پیش می‌رفت که ناگهان سروکله نگهبان کارخانه پیدا شد. ما می‌خواستیم فرار کنیم اما نگهبان اجازه نمی‌داد و برای همین او را به شدت کتک زدیم. خیلی ترسیده بودیم و قصد کشتن نگهبان را نداشتیم.»

قضات پس از شور، یاسر را به اتهام قتل عمد به قصاص و به جرم سرقت به ۱۰ سال حبس و جعفر همدست او را به اتهام معاونت در قتل و سرقت به ۱۵ سال زندان محکوم کردند. احکام در دیوان عالی کشور تایید شد و یاسر که فقط یک قدم با چوبه دار فاصله داشت در نهایت با پرداخت ۲۳ میلیون تومان دیه از اولیای دم رضایت گرفت و به این ترتیب از مرگ رها شد.

کارگر اخراجی شهردار را به آتش کشید

شهرداری نودژ در جنوب کرمان اواخر اسفند سال ۹۶ هم شاهد رقم خوردن یک تراژدی مرگبار از سوی یک کارگر اخراجی بود. صبح روز ۲۳ اسفندماه، مرد جوانی در حالی که یک بطری بنزین در دست داشت، جلوی چشم همه به سمت خودروی شهردار منوجان که در حال حرکت بود، رفت و به سمت او بنزین پاشید، سپس شهردار و خودروی او را به آتش کشید. در یک آن، شعله‌های آتش خودرو را محاصره کرد و شاهدان حادثه به سرعت آتش را خاموش کردند. شهردار نیز که دچار ۳۵ درصد سوختگی شده بود، به بیمارستانی در شهر بندرعباس منتقل شد. فرد حمله‌کننده به شهردار، کارگر اخراجی این شهرداری بود که به علت اخراج شدن و بیکاری، با ظرف بنزین به شهردار حمله و او را به آتش کشیده بود.

عکس تزئینی است

در قوانین جزائی

ایران، شرایطی برای

تحقق جرایم عمومی

یا جنایات عمدی یا

غیرعمدی پیش‌بینی

شده است. در این

میان، شخصیت کارگر

بودن یا نبودن جانی

یا قربانی، تأثیری در

ماهیت جرم یا جنایت

ارتکابی ندارد

